

Arhitekt Peeter Pere: linn peab olema nagu kodu

Laupäeva õhtul kuulutatakse Mubas, Tallinna uhiuues muusika- ja balletikoolis, välja Eesti arhitektuuripreemiade 2022 laureaadid. Kes ja mis võitsid, vaadake Postimehe veebiportaalist. Arhitekt Peeter Pere, kes on Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitali žürii liige, rääkis enne tseremooniat, millises seisus on Eesti arhitektuur praegu ja millised on meie arenguvõimalused.

Kõndisin eelmisel nädalal läbi Pätsi pea juurest, kuhu peaks tulema Estonia juurdeehitus. See plats oli kaetud kiilasjäaga, mõtlesin, et olgu siis parem juba ooper, sest parki, tundub, me kasutada ei oska.

Meie ilmastik nõuabki teistsuguseid tingimusi, kesklinnas suletud linnaruumi teket, mis oleks soe ja kasutatav, mitte lumelägane ja jääne. See ei tohi olla umbne, vaid igalt poolt tänavalt sissepääsetav, mitte ühe või kahe uksega suletud kaubanduspind.

Kaubanduspinna arendaja muidugi tahab, et iga ruutmeeter kasumit toodaks, ja nii valmivad ilmetud hooned, kus peab pika tee maha käima, et leida endale vajalik kauplus või kino. Meie, arhitektid, taotleme, et oleks väljapoole, mitte sissepoole pööratud kasukas.

Tihedal linnal on omad väärtused, linnaelaniku mõnud. Saab autota liigelda, suhelda teiste inimestega, külastada kohvikuid. Hõre linn selliseid asju ei võimalda ja linnaeluga seotud tegevused on kolinud suurtesse kaubanduskeskustesse. Ma ei taha, et sõidaksime selleks kuhugi äärelinna, kus veedame pool päeva ja mitu hektarit on tehtud autoparklaks. See suretab kesklinnas elu välja. Suhtumisega, et olgu Raekoja platsis mets ja merevaade, linnas hakkama ei saa.

Linn peab olema nagu kodu: elutuba võimaldab elada, magamistuba rahulikult puhata.

Kuidas suhtute tulistesse diskussioonidesse teemal «kultuuritempel või park»? Näiteks Estonia juurdeehituse või Tartu südalinna keskuse puhul?

kultuur.postimee...

Estonia teater
Teater

Linn on linn, siin peab olema teatud tihedust ja mitmekesisust. Tihedama hoonestuse vahele jäävad rohealad või tühimikud võivad olla sõjajärgsete varemehetektoristuse tulemus, varem olid seal majad. Tartus on Pirogovi juures tudengitel küll tore õlut libistada, aga enne sõda olid seal hooned. Nagu ka kesklinna pargis.

Ajakirjanduses ilmunud ja poleemikat õhutanud pildid Estonia juurdeehitise iseloomustasid ju ainult hoone mahtu. Need ei näidanud sugugi arhitektuurset lahendust või hoone väljanägemist. Kriitikud nägid aga seda kui hoonet, mis rohelise tule süttides sinna kerkib. Tegelikult on need pildid vaid esimene kirjeldus võimaliku juurdeehitise suuruselt, aga lõpplahendus sünniks avalikul rahvusvahelisel arhitektuurikonkursil.

Just nagu Süku Tartus, mis on palju vaidlusi tekitanud. Keegi ei kujuta praegu ette, kuidas park, avalik ruum ja hoone koos toimima hakkavad, sest arhitektuurset lahendust ju veel pole. Niisugune asi on õnnestunud Helsingis Oodi puhul, mida ju paljud eestlased on vaatamas käinud ja vaimustunud, et seal on erilise kvaliteediga linnaruumis viibimise kogemus. Süku peaks olema midagi sarnast Oodiga, mitte vormi, vaid kasutatavuse ja kvaliteedi mõttes.

Kas Tallinna peatänavast saab lõpuks asja?

Nüüd on hetk, kui punasest märgutulest on kollane saanud, ja sealt edasi tuleb ehk roheline ka. Kas ta just niisugune saab olema, nagu plaanitakse, on iseasi – eks ikka tuleb mingisugune kompromiss. Eksperimendi korras on Tallinna Mere puiesteel suvel paariks päevaks autoliiklus kinni pandud ja püütud välikohvikute ja terrassidega eraldada suhtlevat tänavaruumi. Nüüd on plaanis teha seda Rävalla puiesteel. Tahame näidata, et ka tänavatasapinnal, kus nagu polekski midagi teha, saab luua põnevaid lahendusi.

See, mis lõpuks avatakse, kui lint läbi lõigatakse, on ju kompromiss arhitekti ideede ja tehniliste võimaluste, tellija soovide, ehitaja pädevuse ja saja muu asja vahel. Kas tellijad ja arendajad on muutnud väga eelarvetundlikuks või lubatakse endale ka midagi, mis ei peagi raha sisse tooma?

Kompromiss on väiksem, kui tulemus sünnib läbi avaliku

arhitektuurikonkursi. Sel juhul on seal palju töid, millest valitakse välja kõige parem. Edasise projekteerimise ja ehitamise käigus peab võitnud ideega arvestama. Loomulikult tekivad mingid insenerilahendused ja rahalised probleemid, aga sa pead üldideest kinni hoidma. Avalik konkurss on võimalus kvaliteetruumi luua.

1990ndate alguses oli ideede tulv suur, seda näitas Rotermanni kvartal, kus oli alguses nagu arhitektuurikaubamaja. Erinevad ja huvitavad lahendused, mis ka valmis ehitati. Aga siis käis mingil hetkel üks klõps ja arendajad hakkasid rohkem Excelit kasutama, pluss ja miinuseid, aktivat ja passivat kalkuleerima, et iga ehitatud ruutmeeter võimalikult palju kasumit toodaks. See on viimasel ajal tõmmanud heade ideede elluviimisele pidurit.

Igas valminud hoones pole küll hea avaliku ruumi tunnused valmis kujul olemas. Rahalugemise, ehitustempo jms tõttu on head ideed kaduma läinud, kui neid seal alguses üldse oligi.

Nagu on öeldud, arhitektuur on paljuski see, mis jääb väljapoole Excelit. Fassadism pole Excelist väljapääs.

Äkki oleme õppinud kolemaju mitte märkama, neid on nii palju, et moodustavad normaalsuse. Ja kui ehitatakse mõni teistsugune hoone, siis äratab see tugevaid tundeid. Näiteks kuulus Vilen Künnapu ja Ain Padriku projekteeritud Kadrioru Plaza.

Niisugusel puhul on aeg kõige parem kohtunik. Üks minister lubas, et Vabadussõja võidusambast saab aja möödudes meie Eiffeli torn, no ei saanud, sarnasus on ainult see, et hoolduskulud on üüratud. Tõeline kolemaja on nagu paha hais, viisakas seltskonnas tehakse nägu, et midagi pole juhtunud.

Mis tahes töö puhul, on see maal, muusika, teater, film, arhitektuur... kui üldse arvamusi ei teki, siis on see kõige negatiivsem hinnang. Mõni maja on nii ilmetu, et käid iga päev mööda ja mingit mälestust ei jää.

Selle mõtte võib ka teistpidi pöörata. Hea asi on selline, mida sa kasutades üldse ei märka, täidab igapidi su soove ja annab võib-olla isegi hea enesetunde, on hea ehitatud keskkonna ja looduse loomulik osa.

Võrreldes teise kunstialadega peavad arhitektid sageli võistlema maailma tippudega, ma pean silmas Eesti ehitiste rahvusvahelisi arhitektuurikonkursse. Arvo Pärdi keskus, ERM, Kumu... kõik on välismaiste arhitektide looming.

Helsingi moodsa kunsti muuseum Kiasma on kah ameeriklase Steven Holli projekteeritud. Kui selgus, et konkursi võitis ameeriklane, siis olid Soome arhitektid väga solvunud; on ju Soome arhitektuur ikka maailma tipus või selle lähedal olnud. Konkurents tekitab – olemata väga kade – soovi olla vähemalt sama heal või veel natuke paremal tasemel.

Kõik riigihanked alates 140 000 eurost lähevad rahvusvahelisele konkursile, nagu Tartu Südalinna keskuse võistlus. Küllap tartlased koos Eesti avalikkusega ootavadki, et sinna tuleks üks väga hea lahendus, ning välisarhitektid on sellest teadlikud. Konkursikeskkonnas on näha ingliskeelseid täpsustavaid küsimusi, mis tähendab, et rahvusvaheline huvi on suur.

Näiteks filmitegijad võivad välja tuua tosin põhjust, miks Eestis ei saa teha maailma tippudega võistlevaid filme. Millised piirangud kammitsevad Eesti arhitekti maailmaga konkureerimisel?

Meil on siin napilt üle miljoni elaniku. Kui arhitektuuribüroo tuleb kuskilt Kesk-Euroopast, siis seal on valik oluliselt teise haardega. Aga meie noored arhitektid – vanuses 30–40 – on juba välismaal õppinud. Vanemal arhitektipõlvil oli nõukogudeaegne õpe ja välismaist kogemust said siis, kui õnnestus korraks käia mõnes «sõbralikus riigis». Ma arvan, et välismaine õpikeskkond annab noorematele arhitektidele just selle hüppelaua, mis võimaldab hakata lähiajal konkureerima rahvusvaheliste nimedega.

Arhitektuur on tänapäeval kollektiivne looming, mitte ühe staari või nimeka tüübi nägu. Eesti arhitektid töötavadki, harva küll, koos välismaiste tegijatega. Võib-olla järgmine suur konkursivõitja Eestis pole mitte Eesti või välismaa büroo, vaid just niisugune loominguline koostöökollektiiv.

Millega uhkeldada Eestit külastava arhitektuurituristi ees?
Soovitab Peeter Pere

Ma pole kuigi originaalne, kui pakun välja Rotermanni keskuse,

kus on koos mitmeid ajalisi kihistusi. Unikaalne on seal see, et kesklinnas oli säilinud tööstusmaastik, mis võimaldas luua vahelduvat ruumikvaliteeti. See on hea näide linnaruumi tihendamiseks, kus nüüd elu käib.

Porto Francost niisugust keskkonda arvatavasti ei tule. Raske aimata, kuidas too toimima võiks hakata.

Ka Telliskivi, Noblessner ja Põhjala on kohad, kus saab nautida uut ja vana, hästi kasutusele võetud ruumi.

Arvo Pärdi keskus metsa sees on väga suurepärane arhitektuurielamus, millele lisandub kontsert ja eelhäälestusena läbi metsa kulgemine.

ERMi tuleb selline külaline muidugi viia, aga seal müüs Tartu vald arendajatele ERMi-tagused krundid ja need majad astuvad ERMile suisa kandadele. Kahjuks ei arvestatud kultuuriinimeste, sh arhitektide proteste, et sellisel kujul ei tohiks arendustihedust seal muuseumi ümber tekitada. Seal võitis raha võim, mitte pehmed väärtused, võiks koguni öelda, et rumal kitsarinnalisus.

Aga mõni külaline võib nautida hoopis Lasnamäe modernistlikku linnalahendust, teine Tartu Supilinna.

Tartu püüab Emajõe-äärset ruumikvaliteeti tihendada ja parandada. Selline looduslik magistraal jookseb läbi linna ja kaldavöönd on siiani kasutusetu. Kusjuures enne sõda oli siin hoonestatud, elav linnaruum.

Pärnu rannaala tihendamisel ja sinna kvaliteetruumi tekitamisel on vaja leida tasakaalu traditsioonilise mereäärse rannapargi ja suurte ehitusmassiivide vahel, mis tuleb väga osavalt paika sättida.

Narvas on Tartu Ülikooli kolledž käivitanud head protsessid. Kus on midagi head, sinna tuleb juurde.

Millise hinde võib tänavuse arhitektuuripreemiate nominentide baasil anda Eesti arhitektuuriaastale?

Räägime kvaliteetarhitektuurist. Viiepalliskaalal tahaks alati ju viie panna, aga alati on paranemisruumi, nii et ehk on see neli pluss. See näitab, et on peaaegu väga hästi.

Arhitekt Peeter Pere vaatab välja oma kodumaja ja -stuudio aknast Tallinnas Nõmmel.

Eero Vabamägi

Kuidas käis žürii töö? Koostasite hindetabeleid ja pärast liitsite?

Loomingulise tulemuse hindamiseks ei ole punktimeetod kõige parem, nii võidab keskmik, aga arusaadav, miks seda teinekord kasutatakse. See nagu vabastaks isiklikust vastutusest: annad oma punktisumma ära ja pärast liidetakse need kokku – oleks nagu objektiivselt õiglane. Siis võiks juba hindamise mõnele tehisintellektile anda, ja seda ilmselt kasutama ka hakatakse, millalgi, nagu üldse loomevaldkonnas seda kasutatakse. Praegu ei suuda programm tegutseda sama loominguliselt kui inimaju.

Meie puhul langetas žürii lõpliku otsuse vaidlemiskunsti abil. Kui kõik pole kohe alguses üksmeelel, siis vaidluses selgub tõde või vähemalt üksmeelne arvamus.

Kultuurkapitali arhitektuuripreemiate nominentide hulgas, mille žürii esimees te olete, on väga erinevas kaliibris töid: mõni oluline trükis, pisike hubane loodusvilla ja siis suured võimsad kultuurirajatised, nagu Muba või Viimsi Artium. Milliste margapuudega neid omavahel kaaluda?

Eks seda on ka raske paika panna. Abiks on kategooriad. Arhitektuuriajalugu on täis eri skaalas ehitisi, kõik pole kirikud, paleed, Abu Dhabi Louvre'i või Bilbao Guggenheimi sarnased muuseumid. Ka täiesti väikesed asjad, näiteks paviljonid on saanud rahvusvahelist tunnustust. Näitena toon Londoni Serpetine'i galerii juurde igal aastal püstitatava ajutise pargipaviljoni. Suurepärane näide on Mies van der Rohe paviljon Barcelonas. See on professionaali kogemus, mis võimaldab hinnata eri mõõtu objekte. Žüriides on mitu inimest, nii et preemia andmise otdus tuleb kõigi plusside-miinuste läbi kaalumisel.

Üks objekt on Muba ja teine vabaõhulava Setumaal ning nad mõlemad on seotud muusikaga ja võistlesid samas kategoorias. Muidugi on üks täis ruume, mis peavad igasuguseid ehitusfüüsikalisi parameetreid järgima ja teine on lihtsalt

emotsionaalne suveetenduste ja -kontsertide koht. Omavahel saavad nad konkureerida sel pinnal, kuidas publik need vastu võtab.

Muba on seest fantastiliselt põnev ja ilus hoone, aga väljastpoolt, trammiaknast paistab nagu üks must müür. Millisel tasemel on üldse meie avaliku ruumi visuaalne hügieen?

Muba on väljast lakooniline hoone jah. Praeguste maailmakriiside kõrval ei tundu avalik ruum võib-olla kõige olulisem asi, aga enne valimisi need teemad ikka tõusevad pinnale. Eelmisel aastal oli ETVs seitsmeosaline telesaade «Lõpetamata linn», mis sündis arhitektuuritudengite ja -õppejõudude uurimuse põhjal, teemaks linnaelu lahtimuukimine. Arhitekt ei ole ühik, kes teeb maja mahu ja aknajaotuse. Ei, ta loob koos sise- ja maastikuarhitektidega kogu maja ja ümbritseva ruumi ja seda juba olemasolevasse keskkonda.

Arhitektuur pole lihtsalt materjali korrastatud ülesladumine. Arhitektuuri teemad linnaruumis on näiteks ka suured klaaspinnad, mis on ohtlikud lindudele, roheluse kadumine või mustast asfaldist kuumasaared.

Kõiki elualasid on viimaste aastate jooksul mõjutanud koroon. Arhitektuur on idee sünnist kuni lindi lõikamiseni võrdlemisi pika välbaga protsess. Kuidas mõjus ülemaailmne paus teie elualale?

Nagu kõigile – tuli rohkem kodus töötada, ekraani ja videokoosolekute kaudu. Arhitektuur pole sooloala, koos tuleb töötada nii inseneridega kui ka arhitektidel omavahel. Veebikoosolekute läbiviimine muutus juba tüütuks, tuli tahtmine näost näkku kokku saada. See on asja psühholoogiline külg.

Aga ehitus läks sel ajal edasi samas tempos. Seda, et tööd on vähemaks jäänud, on tunda nüüd tänu majanduslangusele. Tellijad on ettevaatlikumad, pole nii julged uusi asju alustama. Aga need tööd, mis on käima lükatud, lähevad ikka edasi, ükskõik mis staadiumis see parasjagu ei ole. Õhus siiski on tunda ärevust.

Peeter Pere

Peeter Pere

Arhitekt ja kunstnik

Sündinud 15. juunil 1957 Tartus

1975–1980 Eesti Riiklik Kunstiinstituut, arhitektuuriteaduskond

Kunstnike liidu liige alates 1990. ja arhitektide liidu liige alates 1994. aastast

1999 Kristjan Raua preemia (koos Katrin Perega, ühisnäitus «Pimeduse vastu» Rotermanni soolalaos)

Varasematest töödest Pääsküla raamatukogu koos U. Muruga

Peeter Pere Arhitektide töid

Kolm kortermaja Sepa 18, 20 ja 24 Tallinnas Kopli liinidel

Sel aastal on preemia VÄIKE nominentide hulgas lusthoone traktorimaja – MTJ

Valmimas on äri- ja kortermaja Tallinnas Madara 1

Tallinna Telliskivi 60 mahulise lahenduse eskiisprojekti järgi on ehitamisel esimene büroomaja

Töö käib presidendi kantselei hoone, juurdeehituse ja Roosiaia ümberehitusega, konkursivõit